

Louis Farrakhan har store planer for fremtiden

“Hvis han er i stand til at fastholde sin vidtfavnende indflydelsessfære og samtidig kan skaffe sig af med sit slyngel-image, er der ingen grund til at tro, at Farrakhan ikke skulle kunne spille en betydelig rolle i det politiske spil om magten. Der er imidlertid nogle sorte analytikere, der er af den opfattelse, at Nation of Islam har flere lighedspunkter med det religiøse højre end med det liberale venstre, der traditionelt har stået side om side med afro-amerikanerne.”

Af Salim Muwakkil

Ikke nok med at Louis Farrakhan ønsker at lægge afstand til den sorte nationalisme, der i sin tid var udgangspunkt for dannelsen af Nation of Islam, han omgås også med planer om at blive leder for en bevægelse, der skal komme hinsides den tidligere selvtilstrækkelighed. Farrakhan, der i dag er 67, løftede sløret for sine ambitiøse planer i forbindelse med sin *October 16 Family Million March*, som han tilrettelagde for alle – uanset race, overbevisning, tro eller ideologi. Alle var velkomne til at deltage – fra the *Shrine of the Black Madonna* til Syn Myung Moons *Unification Church*, fra Michael Eric Dyson til Armstrong Williams, fra the *Promise Keepers* til *Snoop Doggy Dog*. Flere hundrede tusind mennesker fyldte *the Mall* i Washington.

Mange amerikanere synes, at Farrakhan sætter sig alt for grandiose mål. I Den tredje Verden er han imidlertid en stadig mere lysende stjerne på firmamentet, ikke mindst i islamiske lande. Hans *1995 Million March* var en dun-drende succes; Farrakhan var manden bag ide-

en til marchen, og det var ham, der organiserede den. Det gav ham anerkendelse, anerkendelsen gav ham øget international status, og på de tre *world friendship tours*, som han efter marchen begav sig ud på, fik han overalt en overstrømmende modtagelse (nogle steder som var han statsoverhoved). Mange kritiserede dengang hans rejser som en globetrotters eskapader, men rejsevirkomheden har tydeligvis givet bonus i hans nye rolle som global vismand.

Hans rejser betød også, at det i stigende grad stod ham klart, at Nation of Islams hidtil gældende katekismus enten måtte omtolkes eller kasseres. Blandt de mere excentriske doktriner i denne lære finder man forestillingen om, at hvide i sin tid blev eugenisk ”podet” fra sorte med det særlige formål at skabe forviklinger på planeten; tanken om, at grundlæggeren af Nation of Islam, Master Fard Muhammad, er *God-in-Person*; at UFOer er ”bemandede” rumskibe fra et enormt moderskib, der eksklusivt skal frelse retfærdige sorte i den kommen-

Lederen af The Nation of Islam Louis Farrakhan, måske den mest indflydelsesrige person blandt afro-amerikanere.

de apokalypse (eller racekrig); at sorte, der essentielt er guddommelige, ikke får brug for våben i den forestående racekonflikt, eftersom Gud vil ramme Satans sæd (hvide, med andre ord) med naturkatastrofer så som jordskælv og tyfoner. Antagelser som disse er grundlæggende for Elijah Muhammads lære. Elijah, der døde i 1975, er bevægelsens patriark og agtes og æres som "Allahs sidste budbringer."

Der var en tid, hvor Farrakhans position som leder var afhængig af hans troskab over for Elijah Muhammad. Men i de 25 år, der er gået siden Elijahs død, har Farrakhan skaffet sig sin egen legitimitet, hvad der gør, at han nu kan foretage nogle afgørende ændringer i bevægelsens eugeniske teologi. Ganske vist har han hele tiden omhyggeligt respekteret bevægelsens suprematistiske doktrin – men han har samtidig omtolket den til metaforisk sprog. Farrakhan er kætter, men sørger for at camouflere det ved at benytte sig af klassisk lovprisningsretorik. Han taler om sin udødelige kærlighed til sin afdøde mentor. Samtidig er

han systematisk i gang med at undergrave det racistiske fundament, der var Elijah Muhammads udgangspunkt.

I sin tale på *the Million Family March* erklærede Farrakhan udtrykkeligt, at han havde lagt afstand til det sorte nationalistiske univers, Elijah Muhammad i sin tid udtænkte. Farrakhan gjorde her brug af en lille blomsterbuket som et billede på menneskehedens mangefarvede forskelligartethed og beklagede tendensen til at se trusler, og ikke skønhed, i den omstændighed at folk var af forskellig farve. Race, klasse, religion og etniske forskelle er "falske måder, menneskene betragter hinanden på for at retfærdiggøre deres mishandling af hinanden," erklærede han. En stor del af hans tale handlede om dette og lød nærmest banal. Ja, der var afsnit i talen, hvor hans retorik kunne minde om den slags *we are the world-romantik*, som blåøjede idealister verden over kaster sig i armene på. Men når det er Farrakhan, der udtaler sig, er tankerne om harmoni mellem racerne og ideer om religiøs sameksi-

stens intet mindre end revolutionerende erk-
læringer.

I et eksklusivt interview i *In These Times* to uger inden marchen, kom Farrakhan ind på en række overordnede spørgsmål, og for første gang proklamerede han sin strategi for, hvorledes han agtede at bringe den excentriske sorte suprematisme i Nation of Islam i overensstemmelse med Islams ortodokse lære. Det er en ømtålelig og risikabel strategi, der i vidt omfang afhænger af, hvordan han forvalter sit retoriske og politiske talent.

Det, der oprindeligt adskilte Nation of Islam fra andre nationalistiske grupper var Elijah Muhammads teologiske forklaring på den hvide undertrykkelse af sorte. Ifølge Farrakhan dæmoniserede Elijah hvide for at opnå to formål: dels at tvinge sine tilhængere til i højere grad at stole på sig selv, eftersom hvide genetisk var ude af stand til at udøve retfærdighed; dels at etablere en modgift til den dengang almindeligt udbredte kristne forestilling om, at sorte mennesker nedstammede fra Ham, og at de dermed af Gud var dømt til for tid og evighed at være slaver af andre (hvide). "Elijah Muhammad kom til os, og han talte til os om et særligt forhold, som skyldtes den hvide suprematisme: de hvides overlegenhed og de sortes had, der var årsag til de sortes følelse af mindreværd og selvhad," udtaler Farrakhan. "Altså prædikede han et sort budskab, som skulle helbrede alle vore lidelser."

Men tilføjer Farrakhan: "Når man er syg og bliver behandlet med medicin, så tager man medicinen, indtil man igen er rask. Derpå holder man op med at bruge medicinen." Ifølge Farrakhan bragte Elijah Muhammad et budskab, der især tog sigte på sorte, der var alvorligt skadet af hvid suprematisme. Men det var et budskab, der også altid rummede et videre, universelt perspektiv. "Der er nogle sager, man tager til sig som barn, men må afvise som voksen," siger han. "Nogle fortællinger tiltaler en som barn, men som voksen ser man dem i et andet lys. Det jeg siger er, at den højtærede Elijah Muhammad var på det rene med, at det budskab, han kom med, var et "vågn op budskab." Jeg åbnede selv mine øjne. Men efter at man er vågnet op, har man brug for noget til at klare sig resten af dagen."

Og han tilføjer: "Nogle af vore folk sover stadig. Og det er grunden til, at de, der holder fast ved den højtærede Elijah Muhammads

budskab, sådan som han forkyndte det for os, inden han forlod os, har god grund til at gøre det. For der er stadig mange sorte mennesker, der har behov for det budskab."

Da Elijah Muhammad døde i 1975 blev han afløst af sin søn Wallace D. Muhammad (nu kendt som Imam Warithuddine Muhammad), der i løbet af kort tid omdannede bevægelsen til erklæret islamisk ortodoksi. Oprindeligt var Farrakhan loyal over for W.D. Muhammad og fulgte ham i to år – en tid, hvor Nation of Islam undergik radikale forandringer.

"Imam Warithuddine tog fat på at knytte os stadig tættere til den muslimske verden. Måske var det på grund af den hast dette skete med, eller det var den måde, det foregik på, der gjorde, at mange af Elijah Muhammads tidligere tilhængere blev desillusionerede. De følte sig "svigtede," siger Farrakhan. "I mit hjerte sagde jeg "Broder Imam, hvorfor handler du, som du gør?" Der er tale om forandringer, som det ville tage mindst tyve år at gennemføre. Men på grund af Imams personlige smerte over sin far, var bruddet med hans lære og tilslutningen til den ortodokse islam så radikalt, at mange af Elijah Muhammads tilhængere med stor bitterhed og hadefuldhed tog afstand fra hans lære. De var blevet holdt for nar, syntes de." I 1977 brød Farrakhan med W.D. Muhammad og tog fat på at omtolke Elijah Muhammads sorte nation, den genetiske teologi og lignende doktriner. Selv om Farrakhan ikke var i tvivl om det begrænsede perspektiv i bevægelsens terapeutiske doktriner, hævder han, at han eksplicit gjorde brug af Elijah Muhammads sorte suprematisme "for at tiltrække de tilhængere, der elskede ham, så de ville følge mig."

I treogtyve år har han nu søgt skridt for skridt at nærme bevægelsen til ortodoks islam uden at miste Elijah Muhammads loyale tilhængerskare. Og ved nøje at afstemme sit budskab til omstændighederne er det mod forventning lykkedes Farrakhan at fastholde sin position som legitim leder, samtidig med at han i stigende grad har taget afstand fra sin tidligere mentors racisme. "Nation of Islam er en skrøbelig organisme, og vi skal være uhyre varsomme med, hvordan vi omgås den. Ellers mister vi alt, hvad vi har søgt at bygge op," udtaler han.

Op til flere forskellige andre grupper næv-

der, at de i højere grad er repræsentanter for Elijah Muhammads visdom, og de har beskyldt Farrakhan for ryggesløs revisionisme. Fra Atlanta styrer Silis Muhammad sin *Lost Found Nation of Islam*, og i Kansas City holder en gruppe ved navn *the United Nations of Islam* til. Der er også Khaled Abdul Muhammad, en karismatisk demagog, der engang var chef for Nations of Islams sikkerhedsafdeling og Farrakhans tidligere assistent. I 1994 blev han smidt ud af Nation of Islam på grund af racistiske og antisemitiske udtalelser, men han har stadig mange tilhængere inden for Nation of Islam, foruden en mindre gruppe tilhængere uden for organisationen. I varierende grad bliver Farrakhan kritiseret af alle disse grupper for at afvige fra Elijah Muhammads fundamentale doktriner om eugenisk teologi. Troen på de hvides essentielle ondskab er en slags lakmusprøve for sande tilhængere af Elijah Muhammads særlige katekismus.

Farrakhan er på vigtige punkter uenig med disse grupper, der i stigende grad udsætter hans aktuelle taktik for hidsig kritik. Alligevel vil han ikke eksplicit tage afstand fra dem. "Allah øder ikke arbejderens arbejde," siger han. "Det er disse menneskers ret at tro og mene, hvad de vil. Men der kommer et punkt, hvor sandheden vil sætte skel mellem de af os, der følger den rette vej og de, der ikke gør. Broder Khalid [Abdul Muhammad] taler med vrede og smerte og kval, og jeg

got race?

"African-Americans" er først og fremmest synlige i den store verden som idrætsstjerner. En dynamik som flere og flere opinionsdannere indenfor de forskellige sorte samfund er begyndt at stille spørgsmålstejn ved. Således Salim Muwakkil i In These Times d.3.5.1998, hvor han spørger sine racefæller udi eliteidrætten: "Which Team Are You On?"

Samtidig med at han med vanlig nuancering belyser spørgsmålet, om "sportsbesættelsen" skader det sorte samfund.

Den billedmæssige "vandalisering" af Venus og Serena Williams er dog fra det udmærkede tidsskrift ColorLines (www.colorlines.com), som i den redaktionelle trekant "race-culture-action" ikke ligefrem betragter de tennisspillende søstre som oplagte sorte rollemodeller.

tror, at det der piner ham er, at han ikke ganske forstår, den retning jeg har valgt.”

Farrakhans uvilje mod at gengælde sine modstanderes retoriske bombardement skyldes en frygt for, at hans egen stadig mere nedtonede stil vil føre til et større brud inden for Nation of Islam. Farrakhan ved udmærket, at en betragtelig del af hans popularitet skyldes hans ry som en dristig, lejlighedsvis en demagogisk, taler, samt hans parathed til at stille op for sortes interesser uanset hvor meget modstand, han møder. Samtidig har Farrakhan nærmet sig sin tidligere rival Warithuddine Muhammad, hvis *Muslim American Society* også valgte at slutte op om hans Million Family March. Efter Farrakhans omvej på et par årtier synes det, som om de to mænd nu bevæger sig i samme retning. Et endnu ubesvaret spørgsmål er, om denne omvej på nogen måde har gavnet de sortes fremskridt.

Da Louis Farrakhan, som leder af Nation of Islam, sidste december bekendtgjorde, at han agtede at lægge afstand til den opmærksomhed på racespørgsmålet, der tidligere definerede hans syn på tingene, udløste det et mindre jordskælv i det sorte samfund. Ved en pressekonference, som blev afholdt i bevægelsens vigtigste moske, erklærede Farrakhan, at det var en oplevelse, hvor han havde været ”tæt på døden” i forbindelse med en behandling for prostatacancer, der fik ham til ændre syn på, hvorledes ”den udstødte menneskehed skulle finde sin frelse, uafhængigt af race, farve og trosforhold.”

Muligvis var det, fordi han havde været tæt på at dø, at han tidligere end ellers planlagt lagde afstand til den eugeniske teologi, der ligger til grund for Nation of Islam. Men i realiteten havde han allerede i adskillige år foretaget en række mindre skridt væk fra de grundlæggende doktriner. Selv inden sin succes med Million Family March i 1995 havde Farrakhan været på udgik efter en lejlighed til at skaffe sig af med den værste del af den racistiske bagage i Nation of Islam (at hvide genetisk er en ond race, mens sorte er født guddommelige) uden dog at tabe forbindelsen med mennesker, der fandt trøst og lutring i en sådan stereotyp katekismus.

Farrakhans retning mod midten af det politiske spektrum er givetvis opmuntrende for

hans tidligere kritikere, men er samtidig anledning til betragtelig ængstelse blandt ikke få afro-amerikanere. Lige siden Malcolm X i begyndelsen af 50'erne forsynede Nation of Islam med en national identitet, har organisationen fremstået som et forehavende, der ufravigeligt havde viet racespørgsmålet sin opmærksomhed og interesse. Andre afrikansk-amerikanske organisationer har givetvis tilegnet sig visse dele af den sorte nationalistiske ideologi eller efterplapret diverse slogans om selvforvaltning. Men for Elijah Muhammads Nation of Islam var det at være sort ikke blot et spørgsmål om identitet, men udtryk for et ontologisk princip.

For mange afro-amerikanere var Nation of Islam svær at sluge. Den asketiske adfærdskodeks, kravet om streng intellektuel konformitet og de ufravigelige påbud om, hvad man måtte og ikke måtte spise, var mere end mange kunne leve op til. Alligevel vandt bevægelsen troværdighed på gadeniveau, fordi den var i stand til at nå folk, som alle andre havde opgivet. Da Malcolm X gjorde sin offentlige entre i organisationen, fik den et betragteligt løft, og det var en omstændighed, der havde afgørende indvirkning på den fremtidige retning, man valgte i den sorte befrielseskamp. Og da han proklamerede sin tilknytning til den afrikanske kultur, fik det ligeledes stor betydning for den kulturelle nationalisme. Malcolm X understøttede også ”revolutionære” nationalistbevægelser (som eksempelvis *Black Panther Party*), når han pegede på vigtigheden af de antikolonialistiske kampe i Den tredje Verden. I sine sidste leveår arbejdede han for socialisme, samtidig med at han medvirkede til, at den ortodokse islam i højere grad blev synlig i det sorte samfund. Malcolm Xs senere berømmelse stammer ganske vist fra hans offentlige, meget bitre efterfølgende opgør med Nation of Islam. Men den enorme indflydelse, han var i besiddelse af, placerede bevægelsen centralt i den diskussion, der udspandt sig omkring den sorte befrielsesbevægelse i det hele taget.

Farrakhan har taget ikke så lidt til sig fra Malcolm X, men han har på den anden side også været belemret med organisationens ry for at være en bande bøller. Farrakhan valgte i sin tid side for Elijah Muhammad i opgøret med Malcolm X, og hans gode navn og rygte har lidt skade i forbindelse med hans formodede forbindelse med drabet på sidstnævnte i 1965. Siden har han ihærdigt bestræbt sig på

over for det sorte samfund at reducere betydningen af denne uvilje. I 1995 mødtes han således med Betty Shabbaz, enke til Malcolm X (senere omkommet i en brand) ved en offentlig forsoningshøjtidelighed i New Yorks Apollo Teater. Ikke desto mindre ser vi altså, at Farrakhan nu lægger afstand til nationalismen, netop som han har vundet tillid i det sorte nationalistiske samfund.

"Jeg kunne aldrig opgive vort folks kamp for retfærdighed og frihed," erklærer Farrakhan på mit spørgsmål om, hvorvidt han er på vej væk fra nationalismen. Men han tilføjer, at "Jeg må imidlertid anerkende det universelle budskab i den islamiske religion. Ikke kun sorte har krav på et bedre liv, det gælder alle."

I følge Farrakhan var den vægt, man til at begynde med lagde på racespørgsmålet i Nation of Islam, et svar på den hvide dominans, der dengang prægede kulturen. Mange sorte sluttede op om Nation of Islam af racemæssige, ikke af religiøse grunde. "De fleste af os var nationalister, men vi gik ind for Islam," siger han. "Vi gik ind for den nationalistiske version af Islam, hvilket var rigtigt og passende under de omstændigheder, vi befandt os i. Selv Jesus lagde ud med et temmelig snævert perspektiv."

Der er imidlertid ikke så få, der er af den opfattelse, at afrikanske amerikanere stadig er udsatte og sårbare over for hvidt overherredømme og derfor har brug for den sorte nationalisme som modbevægelse. "Jeg er bekendt med mange, der er ængstelige over, hvad Louis Farrakhan foretager sig," erklærer Cliff Kelly, der er studievært for et populært talk show på WVON, en sortejet radiostation i Chicago.

"Mine lyttere er usikre på, om vi har tilstrækkeligt hold på os selv til også at forholde os til de andre."

Kelly var efter eget udsagn helhjertet tilhænger af Million Man March, men han er betydelig mindre begejstret for Million Family March.

"Hvis bare det havde været 'sort familiemarch,' havde det været okay med mig. Men jeg er ikke klar til at slutte mig sammen med andre med det formål at være sluttet sammen med dem. For mig at se, så vil vi blive ved med at stå som tabere i enhver form for samarbejde, hvor vi ikke har noget specielt at komme med."

Manne i det sorte samfund, der føler sig utilpas ved Farrakhans nye økumeniske linie gi-

ver udtryk for tilsvarende synspunkter. Nogle af disse anti-Farrakanistiske opfattelser lyder som hykleri; adskillige, der nu fordømmer Farrakhans evakuering af den nationalistiske position, var før i tiden kritikere af den selv samme nationalisme. Men hvis den slags synspunkter er udbredte i bredere dele af det sorte samfund, er der imidlertid grund til at tro, at de ikke mindst betones af de mange af Farrakhans tilhængere, der førhen sluttede op bag ham netop på grund af hans kompromisløse sorte nationalisme.

"Jeg har altid sagt, at jeg ville stå last og brast med Farrakhan, lige meget hvad," siger Karimah Cannady, tidligere medlem af Nation of Islam fra New Jersey, som er forblevet beundrer af Farrakhan. "Når jeg imidlertid ser Farrakhan alliere sig med Moon-folkene¹⁾ og flirte med Lyndon Larouche og den slags typer, så spørger jeg mig selv, hvad det er han er i gang med.

I følge Farrakhan har Nation of Islam aldrig allieret sig med Lyndon Larouche, den anti-semitiske konspirationist, selv om medlemmer af organisationen fra tid til anden har deltaget i konferencer, som hans folk har stået for. "Vi møder op, vi deltager, og vi lytter for at blive klogere," hævder Farrakhan. Farrakhan er imidlertid meget nærmere Moon, og det er et forhold, der muligvis fungerer så meget bedre takket være forskellige økonomiske forbindelser. Således afholdt Moon-bevægelsen angiveligt en større del af udgifterne i forbindelse med Million Family March. "Vi er ikke formelt allierede, men respekterer hinandens synspunkter," siger Farrakhan. "Jeg har respekt for det arbejde, pastor Moon har ansvaret for. Det arbejde, han gør, og den position, han indtager i samfundet, har stor betydning. Alt hvad det højtærede Elijah Muhammad sagde vi skulle arbejde for, arbejder pastor Moon og hans folk for." Den tiltrækningskraft, den 67-årige Farrakhan besidder over for unge sorte, er tilsyneladende også truet af hans ny erhvervede besindighed. Det var ikke mindst hans uforsonlighed, der tidligere adskilte ham fra midtsøgende sorte ledere (der blev beskyldt for at holde "udsalg"), som unge sorte nu ser underspillet i det nye billede, han promoverer af sig selv; der er næppe stor sandsynlighed for, at unge rappere vil finde meget at viderebringe i hans prædikener om religiøs og racemæssig forsoning.

Andre sorte grupper er indtil videre mere tilbageholdende med at udtale sig om betydningen af, at Farrakhan har lagt linien om, men venter og ser, hvad der sker med selve Nation of Islam. "Helt præcis hvilken virkning Farrakhans nye kurs har på det sorte samfund er svært at sige noget om," udtaler Robert Starks, der er professor i politologi ved Northeastern Illinois University's Center for Inner City Studies i Chicago og formand for the Task Force for Black Political Empowerment. "Jeg er tilbøjelig til at tro, at hans nye stillingtagen snarere vil have en intern virkning på Nation of Islam end i det sorte samfund i bred almindelighed. Så vidt jeg er orienteret agter han ikke at ændre den betydning, han tillægger spørgsmål som økonomisk uafhængighed og styrkelse af lokalsamfundene." Nation of Islam har imidlertid en betydning, der rækker langt ud over medlemskredsen, og indre uenigheder giver som regel genlyd i samfundet udenfor – ofte med ødelæggende virkninger. Striden mellem Malcolm X og Elijah Muhammad er blot et enkelt eksempel på, hvordan en intern konflikt resulterede i uoverensstemmelser, der har varet ved i mere end tredive år. Farrakhan er åbenbart på vej mod en ortodoks udgave af islam. Samtidig orienterer han sig i stigende grad i politisk retning. Han appellerer offentligt om opmærksomhed fra de to store partier, og hans tilnærmelser til vicepræsidentkandidat Joe Lieberman viser, at han omgås med planer om at vinde politisk indflydelse. Hvis han er i stand til at fastholde sin vidtfaavnende indflydelsessfære og samtidig kan skaffe sig af med sit slyngel-image, er der ingen grund til at tro, at Farrakhan ikke skulle kunne spille en betydelig rolle i det politiske spil om magten. Der er imidlertid nogle sorte analytikere, der er af den opfattelse, at Nation of Islam har flere lighedspunkter med det religiøse højre end med det liberale venstre, der traditionelt har stået side om side med afro-amerikanerne.

"Jeg er naturligvis tilhænger af bevægelsen væk fra den snævre nationalisme, men jeg ser skeptisk på Farrakhans politik," siger Barbara Ransby fra University of Illinois i Chicago. Hun er en af grundlæggerne af *the Black Political Congress*, og gennem alle år har hun stået for en konsekvent kritik af Farrakhans militante

konservatisme. "Så vidt jeg kan se, er Farrakhan solidt forankret i et konservativt og patriarkalsk syn på familien. Og det er et budskab, jeg hellere så få mennesker slutte op om end mange."

Det er således ikke mærkeligt, at Farrakhan forvirrer sine kritikere, når han vælger en model for sin progressive politik, der sædvanligvis kendetegner venstredrejede religiøse grupperinger. Således er det "Nationale Handlingsprogram," som han formulerede i forbindelse med sin Million Family March en sær blanding af progressive og konservative politiske recepter. Lyt blot til handlingsprogrammets "Erklæring om Familiens Borgerrettigheder og Borgeransvar,"²⁾ der bl.a. indeholder følgende passus: "Enhver familie har ret til en indtægt, der kan ernære den, og som kan forsyne den med passende tag over hovedet, mad, tøj, adgang til³⁾ kunst, samt kulturel integritet; men som også forpligter den til at hjælpe sig selv og sammen med andre stræbe efter selvbestemmelse og ansvarsforpligtelse, hvad angår afskaffelse af fattigdom og økonomisk ulighed."

Eller følgende formulering: "Alle familier har ret til ikke at udsættes for uligheds- og forskelsbehandling baseret på immigrationsstatus, race, etnisk oprindelse, køn, alder og religiøst tilhørsforhold, men bærer også ansvaret for indadtil og udadtil at modsætte sig fordomme og snæversyn."

Om ikke andet, så ser vi her, hvilken retning en af det afro-amerikanske samfunds mest sejlivede organisationer udvikler sig i. *Nation of Islam* er og forbliver en af de mest disciplinerede organisationer i landet. Hvad der end sker i organisationen, så er det hævet over enhver tvivl, at også alle vi andre vil føle virkningerne af det. Om disse virkninger bliver positive eller negative afhænger stort set udelukkende af Farrakhans talent og dygtighed.

Oversættelse: Claus Bratt Østergaard fra *In These Times* nov.27.2000

Noter:

1. Sun Myung Moons Unification Church.
2. [Declaration of Family Bill of Rights and Responsibility, o.a.]
3. [exposure to, o.a.]